

‘De overheid speelt balletje-balletje met gegevens van burgers’

De Belastingdienst heeft de privacywet AVG ‘op ernstige wijze geschonden’ door de gegevens van circa een kwart miljoen burgers jarenlang te verwerken in een zwarte lijst.

Jan Kleinnijenhuis 29 oktober 2021, 09:57

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) maakt zich nog altijd ‘grote zorgen’ over het naleven van de wet door de Belastingdienst. Hoewel al anderhalf jaar duidelijk is dat de Belastingdienst compleet ontspoorde met het gebruik van zwarte lijsten, is de privacy-organisatie en het interne toezicht nog altijd niet op orde bij de fiscus.

Dat schrijft de AP in een brandbrief aan de demissionair staatssecretarissen Hans Vijlbrief (Belastingdienst) en Alexandra van Huffelen (Toeslagen en Douane). Aanleiding voor de brief is het recent afgeronde onderzoek naar de zogeheten Fraude Signaleringsvoorziening (FSV), een systeem waarin meer dan een kwart miljoen mensen op een zwarte lijst van ‘potentiële fraudeurs’ werden gezet. FSV werd in februari 2020 uit de lucht gehaald, nadat *Trouw* en *RTL Nieuws* het bestaan ervan onthulden.

‘Vergaarbak van vermoedens, meldingen of wraakacties’

Het onderzoek van de AP bevestigt dat mensen bij het minste of geringste signaal op de zwarte lijst terecht kwamen. In veel gevallen is niet meer te achterhalen wat dat signaal was. AP-voorzitter Aleid Wolfsen sprak vrijdag van ‘een vergaarbak van vermoedens, verdenkingen, goedbedoelde meldingen of wraakacties’ waardoor mensen als potentiële fraudeur werden bestempeld. Alle kernbeginselen in de privacywet AVG werden met de lijst overtreden. “Zo zout hebben wij het als Autoriteit Persoonsgegevens nog niet gegeten bij een overheidsdienst”, sprak Wolfsen zijn verbazing over FSV uit.

“Vanzelfsprekend moet de Belastingdienst fraude aanpakken. Maar uit ons onderzoek blijkt dat de Belastingdienst fraudesignalen registreerde en gebruikte op een manier die absoluut niet is toegestaan. Onschuldige mensen zijn hierdoor gedupeerd.” Wolfsen schat dat vele duizenden mensen benadeeld zijn. Hij riep de regering op hen te compenseren, en daarbij het voordeel van de twijfel aan burgers te geven.

Al eerder bleek dat er zo’n 2000 minderjarigen als fraudeur te boek stonden in FSV. De AP achterhaalde dat van zeker 20.000 mensen ook gevoelige gezondheidsgegevens waren opgenomen. “De overheid moet uiterst zorgvuldig omgaan met dit soort gevoelige gegevens, daar moet je als burger blind op kunnen vertrouwen”, aldus Wolfsen.

Eerder deze week erkenden ambtenaren van de Belastingdienst al dat waarschijnlijk 15.000 mensen ten onrechte geen persoonlijke betalingsregeling hebben gekregen, of geweigerd werden voor de schuldsanering, omdat zij in FSV vermeld stonden. Op dit moment doet accountantskantoor PwC nog nader onderzoek naar het gebruik van FSV, of mensen benadeeld zijn en of de gegevens gedeeld zijn met andere overheidsinstanties. Dat laatste heeft ook de AP niet kunnen vaststellen, omdat zo’n 5000 ambtenaren toegang tot het systeem hadden, maar het gebruik en aanpassing van gegevens niet werd bijgehouden.

Naast deze zwarte lijst nog 200 andere lijsten

Demissionair staatssecretaris Vijlbrief schrijft in een brief aan de Tweede Kamer dat hij de ‘harde en ernstige’ conclusies van de AP onderschrijft, en zegt die te zullen benutten om een al in gang gezet verbetertraject te verscherpen. Ook erkent Vijlbrief ‘dat de privacyorganisatie en de kennis van AVG door de hele dienst verder versterkt moeten worden’. Hoe hij dat gaat doen, laat hij in het midden. Hoewel FSV waarschijnlijk de grootste en meest gebruikte zwarte lijst van de Belastingdienst is, bestaan er nog meer dan 200 andere lijsten die nog worden onderzocht.

Wolfsen benadrukte vrijdag dat de Belastingdienst snel werk moet maken van het naleven van de wet. Hij hekelde het feit dat mensen zich niet konden verweren tegen hun opname op de zwarte lijst, simpelweg omdat ze dat niet konden weten. “De overheid speelt balletje-balletje met de gegevens van burgers, houdt dat achter in procedures of bij de rechter. Dat raakt de kern van de rechtsstaat.”

“Een jaar geleden stond ik hier toen wij het onderzoek naar het discriminerende risicomodel van Toeslagen presenteerden. Ik doe een dringende oproep aan de minister en staatssecretarissen: zorg dat ik hier volgend jaar niet opnieuw hoef te staan.”